

תוכן העניינים

2	תקציר
3	מבוא
5	סקירת ספרות
5	מגפה וגלובליזציה
7	השפעות המגיפה לפי מדינות שונות
11	השפעה לפי תקופות המגפה
14	השפעה לפי ענפים
17	צמיחה במכירות מקוונות
21	תוצאות ודין
23	מסקנות
24	ביבליוגרפיה

מבוא

מה הוא תפקיד של מגפות עולמיות בהיסטוריה של אנושות? מגיפה עולמית היא "רוצחת סדרתית" שיכולה להיות לה השלכות הרסניות על בני האדם ועל הכלכלה העולמית (Clark, 2016). למשל, השפעת הספרדית בשנת 1918 הרגה 40-50 מיליון אנשים ברחבי העולם (לפי הערכות שונות), ובארה"ב – 675 אלף איש (Crosby, 1989). בנוסף להרוגים, מגפה עלולה להוביל למשברים כלכליים ובריאותיים. ההשפעות של מגיפות יכולות להיות לא ברורות בגלל היעדר מודל ניבוי של ההשלכות המקובל על ידי רוב החוקרים. בעבודה זאת ניתן תמונה אמפירית של השלכות מגפת COVID-19 בתחום של סחר בינלאומי. כבר ב-11 לאפריל 2021 מספר החולים בקורונה המאושרים בעולם הסתכם ביותר מ-135 מיליון, והמגפה גבתה את חייהם של יותר מ-2.9 מיליון אנשים (World Health Organization, 2021).

במחקרים רבים החוקרים מביאים סיבות לפגיעה בסחר העולמי בתקופת המגיפה, ומתארים את גודל הנזק.

באופן כללי, המגיפה העולמית יכולה להשפיע על הכלכלה בגלל: א) ההשפעה הישירה של צמצום התעסוקה; ב) העלייה בעלויות עסקאות בינלאומיות; ג) הירידה החדה בנסיעות; ד) הירידה בביקוש לשירותים הדורשים קרבה בין אנשים. בעבודה שלנו חשוב במיוחד כי עלויות העלייה של יבוא ויצוא של סחורות ושירותים גורמות להפחתת סחר בינלאומי. הירידה החדה בתיירות הבינלאומית גם משפיעה בעקיפין על ייצור פחות הכנסות ועל הפחתת סחר בינלאומי. בנוסף, הירידה בביקוש מצד משקי הבית במדינות שונות, הרוכשים פחות מוצרים ושירותים מבעבר, מקטינה משמעותית את הצריכה בסחורות והשירותים, וזה גן מביא, בסופו של דבר, להפחתת סחר בינלאומי.

כבר ברבעון השני בשנת 2020 הירידה בסחר בעולם בסחורות ובשירותים הייתה ככל הנראה גבוהה מזו של המשבר הפיננסי העולמי 2007-08 (IMF, 2020). כתוצאה מכך, הסחר העולמי ירד ב-3.5% בתקופה זאת בגלל ביקוש והיצע חלשים. סגרים במשקים של מדינות רבות עקב COVID-19 שיבשה את שרשראות האספקה העולמיות והפחיתו את הביקוש המצרפי (Vidya and Prabheesh, 2020).

סחר והשקעות בינלאומיים נשענו תמיד על העברת אנשים וסחורות מעבר לגבולות המדינות. קשר ישיר בין הכלכלות ממלא תפקיד חשוב ביצירת שיתוף פעולה בסחר בינלאומי בסחורות ושירותים שכן קרבה פיזית בין יצרנים לצרכנים חיונית לסוגים רבים של סחר, במיוחד בשירותים בשירותים. במטרה למנוע את התפשטות מגפת ה-COVID-19 ממשלות ברחבי העולם הטילו מדיניות הגבלת נסיעות וסגר חברתי, ואמצעים להגנה על בריאות הציבור. אך המדיניות הזאת השפיעה באופן חמור על הניידות והתנועה האישית, בצורה חזקה. המגיפה של COVID-19 הראתה עוד פעם כי לניידות יש תפקיד חשוב מאוד בסחר בינלאומי. החוקרים טוענים כי מעבר לבעיות בסחר בינלאומי משבר ה-COVID-19 הנוכחי מוביל למיתון כלכלי עולמי שמשבש קשות את הצמיחה הכלכלית במדינות ברחבי העולם. על פי דו"ח של World Trade Organization, רוב המדינות החלו לסגור את גבולותיהן כבר מתחילת מרץ 2020. כבר באמצע 2020 יותר מ-150 מדינות החילו מגבלות נסיעה, כולל סינון, הסגר ואיסורי נסיעה באזורים בסיכון גבוה. מאז התרחבה המגיפה, סגירת גבולות והגבלות נסיעה ו/או סחר עקב COVID-19 במדינות מתפתחות הביאו לירידה של כ-30% ביעילות התחבורה ברבעון הראשון של 2020 בהשוואה לתקופה המקבילה בשנת 2019. באפריל ובמאי 2020 היו צמצומים נוספים בשירותי התחבורה, כולל נסיעות בים, בכבישים, באוויר וברכבת (Vo & Tran, 2021).

סקירת ספרות

בפרק זה נסקרים כ- 20 מאמרים בנושא העבודה, לפי היבטים שונים של השפעות מגפת COVID-19 על סחר בינלאומי.

מגפה וגלובליזציה

במאמרו של Razin (2021) החוקר טוען כי לאחר מלחמת העולם השנייה כוחות הגלובליזציה ניצבים מול משברים עולמיים - "המיתון הגדול" (בשנות 2008-09) ו-"המיתון הפנדמי (COVID-19)". בישראל הסחר והגלובליזציה הפיננסית עולים בהתמדה. השפל הנובע ממגיפת COVID-19 בפעילות הכלכלית בעולם הוא עמוק, כאשר הוצאות של הצרכנים, הוצאות ההשקעות והביקוש ליצוא נופלות. בנקים מרכזיים, הקשורים בשיעור הריבית האפסית, נוקטים במדיניות כמעט "פיסקלית". אכן, המטלה של ייצוב כלכלי נופל על המדיניות הפיסקלית. המאמר מספק סקירה של מגמות הגלובליזציה החדשות בעולם ובישראל, בדגש על תפקידם של משברים גלובליים, המשבר הפיננסי העולמי ומשבר ה-COVID-19 בתנאי שינוי מגמות הגלובליזציה לטווח הארוך. כאשר נגיף ה-CORONA פגע, שרשרת האספקה והייצור בכל העולם נהרסו. עם זאת, ההשפעה של ההלם COVID-19 אינה רק בצד ההיצע. בצד הביקוש, הרצון להשקיע ירד, בעוד שאנשים ברחבי העולם העשיר חוסכים כעת חלק ניכר מהכנסותיהם. האם שינויים קצרי טווח אלה יכולים לחזק את המגמה המחודשת של הגלובליזציה, שנצפתה מאז המשבר הפיננסי העולמי? המאמר מתמקד בגלובליזציה ומספק סקירה השוואתית על חוויות הכלכלות המתקדמות וישראל.

הסחר הבינלאומי בכלכלת העולם גדל במהירות לאחר 1990, מונע על ידי צמיחתה של רשת מורכבת של שרשראות ערך עולמיות. הגלובליזציה של הסחר שינתה את דרכה מאז המשבר הפיננסי העולמי (2008-09). המגמה הזאת צפויה להימשך לאחר משבר ה-COVID-19 העולמית. החוקר טוען כי אין שום אינדיקציה למגמת הפחתה של הגלובליזציה הפיננסית, למעט היפוך לטווח הקצר במהלך המשבר הפיננסי העולמי הנוכחי. ישראל לא מציגה ייחודיות המגמה מבחינת המסחר שלה עם שאר העולם הקשור למשברים העולמיים האחרונים, כולל המשבר של COVID-19.

החוקר מסכם כי שרשראות הערך העולמיות צפויות לעבור מהפך דרסטי בעשור הקרוב. השינוי יונע על ידי דחיפה לחוסן גדול יותר בשרשרת האספקה עקב המגיפה. היבט אחד של חוסן חוסן בעשורים האחרונים של הגלובליזציה למגפה הוא ששרשראות הערך העולמיות היו פגיעים מאוד, והם לא היו מגוונים מספיק. כתוצאה מכך, הם רגישים להפרעות הנגרמות על ידי מגיפות. עוד לפני מגפת COVID-19, לגלובליזציה של הסחר היו קשיים בגלל גל פופולזיסם בעקבות חוסר שביעות רצון כלכלי באירופה, בארצות הברית, באמריקה הלטינית ובמקומות אחרים ובמלחמת סחר בין ארה"ב לסין.

החוקר מודד את רמת הסחר העולמי באמצעות היחס בין היצוא העולמי לתוצר העולמי. היחס מהווה מדד לאינטגרציה כלכלית עולמית. על בסיס ניתוח הנתונים שהוא אסף לתקופות שונות ולאזורים שונים בעולם, החוקר מצא כי המגפה של COVID-19 צפויה להוסיף תאוצה נוספת למגמת דה-גלובליזציה.

החוקר מנתח גם השתתפות של ישראל בסחר העולמי לאור החששות מפני המגמות בסחר העולמי בתקופת COVID-19. הוא מציין כי ישראל רשמה הישגים כלכליים מדהימים במהלך ההיסטוריה שלה